

# VRTEC.



Časopis s podobami za slovensko mladino  
□ s prilogo „ANGELČEK“ □

Štev. 6.

V Ljubljani, dne 1. junija 1912.

Leto 42.

## Pesem o treh rožicah.

Rajski angelček zasadil  
drobnih rožic je,  
hodil jih zvečer zalivat  
lahkih nožic je.

V zlati kanglici je nosil  
kri iz paradiža,  
ki natekla je v studenček  
s Kristovega križa.

Pa so zrasle in razcevele  
rože. — Angelček  
je povil rozeteljček,  
vrtnico in nageljček.

Je povil rozeteljček,  
drobno cvetko zlato:  
„Aj, ljubite mamico,  
in ljubite tato!“

Pravi rdeča vrtnica,  
da lepo molite,  
pravi drobni nageljček:  
„Pridno se učite!“

Cvetko Gorjančev.



# Mati.

(Povest. — Spisal Cvetinomiški.)



## VI.

o je prišel jeseni Hinko nazaj v mestne šole, je dobil na stanovanju novega študenta. Pisal se je Stanko Dolničar. Bil je visokorastel in slok, a njegova lica so imela sanjav izraz. Oblečen je bil zelo gosposko: nosil je rdečo kravato in visok bel ovratnik kakor gospodje. Kadil je venomer cigarete in je pihal dim po zraku, da je bila vsa soba zakajena.

Hinko ga je rad gledal, kako je hodil od duri do okna in zopet nazaj, korake dolge in odmerjene, cigareto med ustnami.

Takoj prvi dan ga je ogovoril Stanko, in Hinko je spoznal, da nikakor ni ošaben.

Pokramljala sta pri mizi. Stanko je puhal tuintam dim visoko v zrak in se je glasno zasmel. Govoril je z mehkim, sladkim glasom, ki se je zdel Hinku nad vse lep.

»Bodiva prijatelja!« je rekel Stanko, pa prijel Hinka za roko. »Tako pusto je človeku, če nima nikogar, s katerim bi se kaj pomenil.«

Strmel je Stanko vanj jasnega obličja, in Hinko ga je resnično ljubil.

Še tisti dan sta hodila skupaj po mestu. Stanko je kadil cigarete in je zamahoval s tenko palčico. Ko sta tako hodila, je poslušal Hinko besede, ki so tekle Stanku tako gladko z jezika, in čutil je v svojem srcu neko posebno ljubezen do tega človeka.

»Jaz sem literat!« je dejal ponosno Stanko in se je ozrl postrani na Hinka.

«Literat? ... Kaj pa je to?»

Hinko je obstal in ga je pogledal občudovaje.

»To je tak človek, ki piše in dela pesmi,« mu je razložil počasi Stanko. »Ali si morda tudi ti že kaj pesnil?«

Vzel je Stanko cigareto iz ust in se mu je zasmel veselo in radostno v obraz.

Hinko je zardel; kakor ogenj je vzplala v njem kri in mu je šinila živo v lica.

»Tudi ... , a davno je že tega ... Sedaj se moram učiti, nimam časa ... In pozabil sem že na take reči ... «

Stanko ga je premeril od nog do glave in mu je podal desnico.

»No, glej, potem si nisem izbral napačnega prijatelja. Jaz namreč imam vse literate zelo rad ... Tvoj obraz razodeva, da se ne lažeš in da si res pravi junak.«

Dobro je bilo Hinku pri srcu, ko je slišal hvalo iz prijateljevih ust, tako dobro in blago, da bi bil pal Stanku okoli vrata in se mu zahvalil ...

Tončka se je jel poslej skoro ogibati; prečmeren in pretih se mu je zdel za svet in ni ga rad videl. Če je pa govoril slučajno z njim, je govoril le iz navade — srce se mu je popolnoma odtujilo.

Za šolo se poslej ni brigal dosti: »Saj znam vseeno lahko, čeprav se ne učim kakor prej,« je preudarjal samprisebi. »Tudi Stanko se ne uči kaj dosti...«

Videl je res Stanka večjidel pri mizi le, kako piše. Njegov obraz je bil nad papirjem globoko sklonjen in čisto bel, kakor od alabastra. Kadar je s pisanjem prenehal, je postal nervozen in je gledal nezaupno po izbi; tudi s Hinkom ni maral tedaj veliko govoriti.

Bilo je nekega meglenega večera. Stanko je planil v stanovanje ves vesel in v čudnem ognju so mu žarele oči. Šel je naravnost k Hinku, gosposki, slok, vitek kakor mestne gospodične, in je izvlekel iz žepa denarnico.

»Poglej, to je denar, ki sem si ga prislužil sam!« je rekel in je vrgel na mizo srebrn tolar, da je zvonko in veselo zazvenelo in zadonelo po izbi. Hinko je poskočil s stola in je zastrmel vanj s širokimi očmi.

»Kako si ga prislužil?«

»Kako sem ga prislužil, vprašaš? He-he! Napisal sem nekaj in sem dobil... Imenitno, kaj?«

Hohotal se je in si je prižigal cigareto.

»Vidiš, Hinko moj, tak mora biti literat! — Sedaj se pa hitro pokrij in pojdi z menoj pit!«

Hitela sta po stopnjicah navzdol in nato po ulicah. Pogovarjala sta se toinono in sta se smejala drug drugemu, oba srečna in zadovoljna. Ali vendar se je zbudilo v Hinkovem srcu nekaj kakor bolesten spomin — spomin na mater, na Milko in na dom.

In ta spomin ga je prestrašil in mu je skalil veselje... Že se je mislil okreniti in vrniti na stanovanje, toda spomnil se je na Stanka in je na vse pozabil... Šel je z njim, kakor gre z mesarjem jagnje v mesnico...

Zavila sta v zatohlo, ozko ulico in sta stopila vsa potna in trudna v krčmo.

Stanko je stopil k mizi, kjer je sedela družba drugih študentov, in jo je veselo pozdravil.

»Pripeljal sem vam svojega sostanovalca!... Tudi ta je bil nekoč literat...«

Študentje so se zasmejali in so trčili s kozarci, da je zazvenelo zvonko po pivnici. Hinko in Stanko sta pa prisledla, in krčmar jima je prinesel vina. Pila sta v dolgih požirkih in sta se pogovarjala z drugimi, rdeča in od veselja pijana.

Začeli so peti. Tudi Stanko je pomagal, in kmalu se je razlegalo to kričanje daleč naokoli. Slišalo se je celo na ulico... Pijani so že bili. Hinko je čutil, da mu je stopilo vino v glavo.

Pozno v noč sta se vrnila s Stankom domov. Hinko se je opotekal, da se mu je časih Stanko zlobno zasmejal in se z njim poredno pošalil:

»Daj no, neroda, ne potolci se!«

Ko je videla gospodinja drugo jutro Hinka še pozno v postelji, je godrnjala zlovoljno in je mežikala hudobno z očmi.

»Vstani brž; ura je že sedem. Saj boš še šolo zamudil... Da le moreš biti tako nemaren in zanikarn... Kod si se pa včeraj potepal? Še tega ti je treba...«

Hinku je bilo motno pred očmi. Tudi ga je bolela glava. Vstal je naglo in se je oblekel. Ni se še dobro zavedel, kje da je bil zvečer... Popil je kavo in je šel nepripravljen v šolo...

Časih ga je Tonček posvaril, naj ne hodi z Dolničarjem. A Hinko se ni zmenil za te besede.

»Beži no, kaj pa klepečeš! Stanko je pošten fant; jaz ga imam rad.«

Tako mu je odgovarjal in še smejal se je, da je bilo Tončku kar hudó.

S šolo je šlo naslednje tedne hitro navzdol. A Hinko ni hotel tega zapaziti. Le malokdaj je pogledal še kakšno knjigo. In še tedaj se je tega sramoval. Vedno je bil skupaj s Stankom, in Stanko je govoril sladko in medeno.

Mati mu je pisala redkokdaj, ker je mislila, da je še ravnotako dober in priden, kakor je bil prej. Hinko je sedaj nanjo čisto pozabil in se ni rad spominjal doma. V Stankovi družini se je otrešel vedno vseh sitnih misli in skrbi. Pozabil je na materine žuljave rokó, na njena osušena lica in na njene proseče oči... Polagoma se je privadil temu življenju. Še prijetno se mu je zdelo tako življenje.

Nekega dne je stopil k njemu Stanko in je omračil svoj obraz.

»Ti! Zakaj pa sam nič ne pišeš? Okolí se bahaš, da si pisal že pesmi; ne pišeš pa v resnici nič...«

Rdečica je oblila Hinka, povetil je oči in ni nič odgovoril.

»Spiši kaj!« ga je bodril Stanko. »Pa meni pokaži, da bom videl, če je za kaj.«

Neprijetno so dirnile Hinka te besede.

Komaj je bil čisto sam, je že vzél pero in črnilo in je jel kovati pesmi. Jezilo ga je, da je Stanko boljši od njega in da še ne pozna njegovega talenta. Tako je Hinko pisal do večera in ni odnehal prej, dokler ni stalo na papirju skovano in popisano nekaj pesmi podobnega.

Stanko je pesem prebral in je Hinka pohvalil.

»Kar tako naprej, je čisto dobro... Seveda v začetku gre malo bolj težko...«

Pa sta šla zvečer zopet v krčmo in potem sta hodila velikokrat v njo. Pila sta, glavo v dlanéh, oči v tla obrnjene, in smeje sta se pogovarjala med sabo...

Vednobolj se je pogrezal Hinko v neredno življenje. Končno svoje vesti še čul ni. Bilo mu je, kakor da sliši pesem tam iz daljne daljave: zvoki drhtijo in zvenijo, se oddaljujejo vedno bolj in bolj, in nazadnje izzvenijo..., pesmi ni nikjer več.

Materini nauki, ki jih je bil čul doma, so že zamrli v njegovem srcu. Le redko se jih je še spominjal, in ta spomin mu je bil grenák.

Stankova družina mu je pa nadvse ugajala. Popolnoma se je spoprijatelžil z njim. Hodila sta vedno skupaj, prešernih, samozavestnih lic in

oči in nič nista vprašala, kam da gresta. Šla sta: Stanko je govoril medeno in prikupljivo, in Hinko je šel za tem medenim in prikupljivim glasom...

Pozimi je prišla v mesto mati in je imela oči objokane in lica razorana od solz. V starih, nerodnih škornjih je prišla in v ponošeni obleki, nekaj v papir zavitega pod pazduho.

»Dober dan, Hinko! Prinesla sem nekaj zate, da te ne bo zeblo, in pa nekaj za prigrizek.«

Odvila je papir in Hinko je zagledal novo volneno srajco in kup jabolčnih krljev.

Sedla je mati na stol in je pogledala Hinku v oči.

»No, kako kaj? ... Si zdrav? ... Milka bi te tako rada videla, vedno se pogovarjava le o tebi ...«

Kakor da je treščilo vanj, je bilo Hinku. Pal bi bil pred mater na kolena in se ji obtožil, in vse bi bilo dobro ...

Odgovarjal je zamišljeno in se je tresel ...

Mati ga je pogladila po laséh.

»Si bolan ali kaj? ... Zdi se mi, da si se močno izpremenil ...«

Hinko jo je gledal, kako je sedela pred njim, stara in skrbna, in rad bi ji bil odkril svoj greh — a tiščalo ga je v grlu, in beseda ni hotela na dan.

»Če si bolan, kar povej!« je silila vanj mati. »Saj vem, učenje ni kar tako, kakor bi si kdo mislil.«

Hinko je jemal krlje in je jedel.

»Ne, bolan nisem, mati. Čisto dobro mi je ... Samo pusto je človeku tako samemu v mestu ...«

Mati ga je izpraševala o tiinoni zadevi, a Hinko je odgovarjal na vsa vprašanja kratko in hladno.

Kmalu je mati vstala in se je poslovila ...

Ko je bil Hinko sam, je od bridkosti zajokal. Stekel bi bil za materjo in bi jo bil poklical nazaj, izpovedal bi se ji bil, ko je še čas ... A ni stekel in ni je poklical — le solze so mu lile po licih ...

Nekaj dni je potem hodil zamišljen in potrto okoli: težák kamen je ležal na njegovi duši. Tlačilo ga je k tlom, koderkoli je hodil. Pred njega je stopala mati, oči objokane, lica vsa razorana; in ta razorana lica so prosila, in te objokane oči so klicale ...

Iz klavernosti in potrnosti ga je vzdramil Stanko.

»Čemu pa si tako čmeren in malobeseden? Bodi vesel, da sploh živiš. — Pa se mi cmeri kakor otrochè ...«

Menila sta se potem zopet o čisto vsakdanjih zadevah in tudi o krčmi.

»V krčmo ne grem več!« je zakričal tisti dan Hinko in je stisnil jezno ustni.

»V krčmo ne greš več? ... No, lepa reč, Hinko!«

»Ne grem!« je zatrdil Hinko, in v oči so mu stopile solze.

Pogovor se je zasukal in kmalu sta bila s Stankom stara prijatelja.

Zvečer sta šla po ulici. Smeh na obrazu in veselje v očeh. Stanko je kadil cigareto in je ponudil eno tudi Hinku.

»Zakaj pa ne? Čemu bi se branil?« se je zasmel Hinko in jo je sprejel.

Zavila sta v krčmo in sta pila do pozne noči...

Hinko je hodil kraj prepada, a hodil je brezskrbno in se ni oziral v neskončno brezdno pred seboj. Hodil je in ni ga bilo strah. V Stankovi družini je njegova vest umolknila in za hip je bilo mirno njegovo omamljeno srce. Tako lahko je stopal ob tem prepadu, tako mirno in brez skrbi, da bi prav nič ne bil čutil, če bi se bil zvrnil v zevajoče žrelo.

Koval je pesmi, namesto da bi se bil učil. Stanko ga je k temu še vzpodbujal. Hinko je bil neizmerno vesel, če ga je Stanko kdaj pohvalil...

S šolo je šlo vedno slabše. Povsod se je pokazal neuspeh. Profesorji so se čudili temu nenadnemu preobratu, a Hinko se ni menil več za nobeno besedo. Velikokrat ga ni bilo tudi v šolo in je postopal po mestu.

Tako je drvil Hinko, kakor da nič ne vidi, naravnost v svojo pogubo. Ob brezdnju je stopal, lahnih, prožnih korakov, in še smejal se je, ko se je oziral dol v temo in v noč, ki se je širila pred njim v neskončnost...

(Dalje prihodnjč.)



## Moja prva šolska doba.

Pripoveduje Anton Antonov.

### 2. Kako me je vpisoval Pepček.

**R**eden vam povem, kaj sem vse doživel pri vpisovanju, vam moram opisati nekoliko našo šolo, kjer sem zajemal prve vire šolske učenosti.

Velika je moja rojstna dolina in široka. Kroginkrog jo obrobajo holmi, hribje in gore. Ob njih vznožjih gledajo prijazno in resno nagosto posejane vasi s svetlimi hišami in zasivelimi gospodarskimi poslopji proti sredini, kjer se kakor skrbna mati ozira nanje velika in visoka župna cerkev.

Okoli nje je veliko in jako obširno pokopališče, kamor nosijo k večnemu počitku vse umrle župljane.

Nasproti pokopališču se svetlika župnišče, kjer stanuje naš dušni pastir. Osível je že v naši dolini, hrbet mu je skrivila peza dolgih let, a oči se mu svetijo še vedno mladeniško in dobrodušno.

Za župniščem stoji nekoliko manjše poslopje, kjer ima svoje ognjišče gospod kaplan, mlada pomoč osivelemu starčku župniku.

Natanko poleg »kaplanije« pa te dobričavo in bistro pogleduje naša stara, precej dolga in dokaj široka šola. Ob glavni cesti nad vhodom nosi z zlatimi črkami v kamen vdelan napis: »Ljudska šola«.

Pritličje ima in eno nadstropje. V pritličju je bilo stanovanje za šolskega vodjo in še za eno učno moč, in en razred se je zbiral vsako leto odspodaj.

Po lesenih stopnicah si prišel v prvo nadstropje, kjer so bili prostori za dva razreda.

Liki koklja čepi ta naša šola za velikim šolskim vrtom ob glavni cesti, ki te popelje po celi dolžini moje rojstne doline.

In kadarkoli grem mimo tega poslopja, se mi zazdi, da s prav prijaznim pogledom zre na vse one, ki so se kdaj učili v njegovih prostorih najpotrebnejšega za življenje.

Vablivo pa namigava vsem onim malčkom in palčkom, ki še brezskrbni in bosonogi pohajajo okoli njega. Kliče jih in celo prosi, naj si gredo ogledat njegove notranje prostore ter poslušat njegove nauke.

Tako je ta hiša tudi mene vabila pod svojo streho tisto, posebno tisto soboto one jeseni, ko sem dopolnil že skoraj sedmo leto svojega mladega življenja.

In napravili so me praznično, deli torbico čez ramo, in šli smo: Slavka, Pepček in jaz.

Pokonci sem šel tedaj skozi rojstno vas, ki je komaj četrta ure oddaljena od šole.

Zavestno in ponosno sva stopala Slavka in jaz proti šoli. Saj sva bila pa tudi lahko ponosna! Od nog do glave, od temena do petâ sva bila vsa nova.

Slavka je imela sicer še celo tablico, jaz pa ubito; ali to mi ni prav nič grenilo veselja in manjšalo korajže.

Pač pa je bilo nekaj neznanega — jaz sam ne vem, kaj — kar mi je stiskalo mlado srce. Korajže je bilo čimdaljemanj v moji duši.

Tudi Slavka je utihnila. Najbrže se ji je taka godila kakor meni. Nemirna sva postajala oba.

Zato pa je imel Pepček zelo veliko posla, da je naju vsaj nekoliko potolažil in umiril.

In vstopili smo.

Gospod nadučitelj je bil popolnoma drugačen, kakor sem si ga bil ustvaril v svoji duši.

Brade ni imel, palice ni držal v roki in zelo prijazno je gledal mene in vse druge, ki se jih je kar trlo okoli njega.

To je menda nas vse potolažilo in nam pregnalo ves strah iz boječih src. Začeli smo se gledati, izpregovorili smo nekaj besed, in že je bilo prijateljstvo sklenjeno med nami.

Deklice so nas poslušale, mi smo pa modrovali. Vse podobe smo preresetali. Te so se nam zdele lepe, one ne, kakor je pač sodilo mlado oko. Mirno in skoraj šepetaje smo se pomenkovali, ker smo vsi vedeli, da nismo doma.

Le, če se je ta ali oni zmotil, da je imel naslikano prepelico za kokoš, ali narobe, se je šepet prelil v precej bučen smeh.

Ko smo si tako ogledali vso sobo ter jo precenili in presodili, se je zasukala naša zanimiva govorica na nas same. Jeli smo ogledovati drug drugega. Hvalili in grajali smo vse povrsti: klobuke, obleko in obuvala. Nazadnje smo se lotili tudi torbic. Gledali smo drug drugemu vanje.

Adamičevi Micki se je zdelo najbolj prav, da je jela brskati po moji torbici.

Sicer sem se otepal, ali vendar se ji je posrečilo, da je privlekla mojo razbito tablico iz nje.

Tedaj pa se je začelo vse smejati in norčevati iz mene in tablice. Seveda sem jaz takoj porabil to priliko ter pokazal in dokazal gospodu nadučitelju, da sem se dosedaj prav izborno navadil jokati.

»Mir,« zakliče precej trdo in strogo gospod nadučitelj. Meni so vsi udje zatrepotali, tako sem se ustrašil, in vse solze so se mi posušile namah. Jok mi je kar v grlu obtičal. In natanko tako je učinkovala učiteljeva beseda tudi na one, ki so se smejali moji razbiti tablici.

»Antonov Tonček,« zakliče gospod nadučitelj s prijaznejšim glasom, ko se je bil Pepček prerinil do njega.

Z velikim strahom sem se spravil za Pepčkov hrbet, ker sem pričakoval najmanj desetkrat hujšo kazen, kakor bi jo doma.

»Koliko si star?« me vpraša gospod ter me potegne narahlo predse, ko je zapisal moje ime.

Jaz sem ga gledal strmé, ker nisem vedel, kako mu naj odgovorim.

»O svetem Antonu pred pustom dopolni sedmo leto,« odgovori Pepček mesto mene, kakor ga je naučila mamica.

»Kako je pa tebi ime?« se obrne nadučitelj proti Slavki, ki je stala za menoj.

»Slavka,« dé moja sestrice komaj slišno ter skoraj počene iz strahu in zmedenosti.

»V ponedeljek se prične šola zjutraj ob osmih s šolsko mašo,« nam pove gospod nadučitelj, končavši z vpisovanjem. — »Vsi, katere sem vpisal, pridite k sveti maši, da slovesno otvorimo letošnje šolsko leto.«

Po teh besedah smo se usuli na prosto kakor čebele iz panja.

Nismo se poslovili drug od drugega, kakor je navada pri odraslih.

Mogoče se je izpregovorila kaka prijazna beseda tuintam v slovo, ali splošno pa smo si bili na prostem spet tujci. Le otroci iz iste vasi so se strnili v gručo, ki se je liki svitek kotalila proti domovju.

Tako sem tudi jaz korakal še z večjim ponosom, in korajža mi je rastla tembolj, čim bliže sem bil doma.

»Šolar si,« sem si mislil ter se zelo razveselil ob tej misli.

In zazdelo se mi je, da tudi svetlo solnce čuvstvuje z menoj; saj je tako ljubko zrlo z vedrega neba na našo gručo.







Varna in prijetna ujčkalnica.

## Lisica in lisiček.

**L**ovec Erklavec iz Podgorice, ki sem ga tolikokrat skrivaj zavidal zavoljo njegovega stanu, zavoljo njegove sive obleke z zelenimi obrobi na nji, mi je daroval mlado lisičko. Kako jo je dobil, nisem dosti vpraševal v prevelikem veselju nad živalco. Saj ima pimperški hrib, pod katerim vozi »kamniški črni polž« nekaj časa od Črnuč naprej proti Kamniku, dovolj razne divjadi, med katero ne stoji košatorepka na poslednjem mestu.

Novo stanovalko »Slovenčeve« hiše — kakor so nazivali sovaščani naš dom — smo deli na nepreslabo verižico in ji odkazali kot dom izpraznjeno pasjo uto pod stopnicami, ki vodijo na nadhlevje. Bila je to prava palača v primeri z lisičjo luknjo zunaj v gozdu.

Majhen je bil naš Rdečkar, podoben na prvi pogled nedolžnemu jaženčku. Toda oči — oj, v teh očeh je odseval tako čuden blesk, kakor bi bil potegnil kdo s fosforno užigalico v noči po tem nedolžno-pretkanem obrazku.

Če je bil kdo domačih — bodisi sestra Nežika ali mati ali hlapec — v bližini, takoj je zmuznil mali divjaček v zidano kočico in se ni prikazal po celo uro iz nje.

Zato sem opazoval ljubko stvarco raz okno svoje sobice v gorenjem nadstropju hiše. Bilo je popoldne précej prvega dne ujetništva. Nekaj cibek, rumenih in grahastih, se je izprehajalo po navadnih stezah pred hlevom. Nevede so se preveč približale otoku sv. Helene, kjer je prežal ujeti mladi Napoleon na štirih lisičjih nožicah. Ravno sem občudoval Robinzona na njegovem otoku, zatopljen v prelepo povest, ko me prižene nenadno rožljanje verige skokoma k oknu. Mali dečko v pasji uti se je bil zakadil v najbližjo jarčico, in le nepričakovani sunek na vratu ga je zadržal, da je ni pograbil. Potepeno se je splazilo revše — repek med zadnjima nogama — v svoj kot, in kolikorkrat je ponovilo svojo lovsko srečo, vselej ga je neusmiljena verižica butnila ob tla.

Čimbolj se je večerilo, toliko nemirnejši je postajal naš mali Rjavček. Hodil je iz ute in zopet pri najmanjšem šumu nazaj, grizel besno ob svojo mučiteljico iz železnih obročkov in jo glodal kot veverica storž. Nenadoma obstane, obrne velike uhlje v določeno smer, kot bi prisluškoval, dvigne mali, zamorski nosiček v zrak — in začul sem kratek trepetajoč krik iz njegovega grla.

Precej nato zaslišim iz Mihelnove hoste sèm pritajen »bevsk«, kakor sem ga že večkrat čul pri starih lisicah na prostem, in čez par minut že se je pomikala pritajena senca preko gorenjega sadnega vrta, mimo drvarnice in poda proti našemu hlevu. Rdečkar je stekel v uto, a se vrnil takoj zopet iz nje in skakljal nasproti starki z vsem nedopovedljivim veseljem, ki ga le more pokazati ljubeči otrok ljubljene mamici. Kot blisk pograbi starka Rjavčka, da ga odnese po istem potu, kakor je prišla. Luna mi je dajala v svoji naklonjenosti toliko svetlobe, kolikor sem je ravno neob-

hodno potreboval, čepeč tiho kot pajek pri oknu. A v trenutku, ko je bila verižica pri koncu, se je odtrgal tudi malček starki siloma iz gobčeka, in ker se je odprlo v tem slučajno okno, je zbežala starka preko grmade drvâ na dvorišču.

Debelo uro pozneje je bilo. Lisjaček ni več tekal nemirno semtertja in rožljaj in cvilil. Pri bledem svitu si lahko opazil staro lisico, ki je ležala iztegnjeno ob sinku in glodala — iz rožljanja železa lahko uganeš, na čem — sinko pa si je privoščil po dolgem času strašnega dne v ujetništvu zopet enkrat toplega mleka pri materi.

Tiho sem stopil na dvorišče. A še preden sem zopet ugledal gorenji prizor, je že izginila stara zvitorepka v hosto. Poleg ute je bila popustila dve poljski miški, krvavi in še gorki — večerja ubogemu mladičku. Saj je bil le-ta dedič vse njene materinske skrbi in ljubezni, potem ko so ji bili ugrabili in podavili neusmiljeni sovražniki vse druge otročiče. Četudi je bilo v soseščini več psov, vendar je prihajala stara lisica vsako noč, da podoji mladiča in mu prinese svežih piščancev, jerebic in druge divjačine.

Drugo noč ujetništva zaslišim zopet rožljanje. Stara lisica je kopala z največjo gorečnostjo luknjo pred uto. Ko je bila že dovolj velika, da bi se lahko skrila sama vanjo, je zagrabila verižo in jo zasula v jami s prstjo. Meneč, da je zdaj rešena strašne železne vezi, zgrabi zmagoslavno mladiča pri tilniku in skoči ž njim v smeri proti gozdu. Seveda je bil uspeh isti kot prejšnjo noč. Ruk — je reklo in mali ubožec je ležal napol zadavljen na tleh. Ubogi, mali ujetnik — kako bolešno si stokal, ko si se plazil nazaj v utico! Toda izpustiti te ne smem — le pod tem pogojem te mi je izročil lovec, ki dobro vé, koliko škode mu napraviš med divjačino. Zato te tudi sovraži kot ščurka na juhi. Jaz sam pa sem imel malega paglavca v lisičjem kožuhu prisrčno rad. Obljubil sem mu najboljših ostankov domačega kosila in večerje dosita in toplo stanovanje pozimi za vse dni njegovega življenja.

Toda kako majhno je bilo to število dni!

Že v drugi noči proti polnoči zaslišim pasje lajanje. Ko se je lovež sosedovega Belina oddaljeval bolj in bolj, sem bil prepričan, da je na sledu za lisico. Toda še tisto noč se je vrnila starka nazaj na dvor, umorila nekje — menda pri Plešku ali Pevcu — premalo zavarovano kuro, jo prinesla mladiču in se zleknila poleg njeга skoro brez sape. Nesrečnica je menda menila, da ne damo ujetniku nobene hrane razen tega, kar mu je pri našala sama.

Krvava puta pa je izdala našim domačim, kdo da prihaja ponoči v vizite. Hlapec Janče je dobil povelje, naj bo pozoren in pripravljen z nabasano puško na obisk. Zelo me je vse to skrbelo, ker je bilo le preveč pripravno, da me pripravi ob nočni teater, ki bi ga ne bil zamenjal z najlepšo gledališčno igro. Toda skrbno opazujoč novega stražnika, sem kmalu prišel na to, da ni tako nevaren. Ker so bile noči še nekaj hladne, se je pametni naš Janče zavil skrbneje v suknjo in v čuječnost, za katero se je trudil, da ustreže materi in dobi za to lepo plačilce v podobi steklenice

»jeruža« — zavoljo tega »grenkega« nisva bila z Jančetom nikoli tako zelo prijatelja, kot bi bila lahko!

Ta prisiljena čuječnost mu je oslabilila živce, da ni imel glasni »pok! pok!« nekako ob drugi uri popolnoči nobenega uspeha.

Zjutraj sem našel, da ni pozabila starka mladiča.

Naslednjo noč je prišel sosed, ki mu je bilo zmanjkalo v zadnjem času več kuretine — znan strelec — sam na stražo k nam. Naši so mu povedali, kako in kaj. Kmalu ko se je stemnilo, je jeknil prvi strel. Prišla je bila starka s plenom v gobcu, a spustila ga je pravi trenotek in ubežala. Z drugim poizkusom, da bi prišla do mladička, je izvabila stražnikovi cevki drugo svinčenko. A zopet se je pokadil smodnik zastonj. Ko smo pa zjutraj ogledovali verigo, smo se prepričali, da je bila prišla pogumna mati v tretje na dvorišče in si prizadevala ure in ure, da pregrize pošastne okove, ki so uklepali mladega ujetnika. Pač res, še kruta lisičja mati ima skrb za zarod, če vidi, da je v nevarnosti!

Zato naslednjo noč ni stražil nihče več.

Bilo je četrto noč mojega opazovanja. Zopet je potihnilo nenadoma bolestno stokanje malčka na verigi — kar se prikaže znana senca ob drvarnici.

Pa danes ni nesla ta senca nobene prepelice, nobenega zajčka ali miške, če sem prav videl. Pa ni menda starka izgrešila svojega plena? Mari nocoj ničesar ne prinese ljubljenu edinčku? Ali pa morda zaupa meni, da dovolj poskrbim zanj namesto nje?

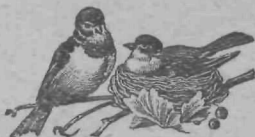
Zvita je lisica; toda pameti sirota nima, pa se je zelo prevarila. Mislila je to noč še prav posebno postreči svojemu ljubljencu. Na svojem gozdnem potovanju je zagledala nekaj — kakor se ji je zdelo — jako okusnega. Oh, to bo večerjica za malega stradavčka! Pa bilo je njej in njemu — v skrajno nesrečo.

\* \* \*

Kot senca je bila prišla, kot senca ob prihodu solnca je zopet izginila četrto noč. Mladi lisjak je hrepeneče popal nekaj, kar mu je bila prinesla, in je grizel in žvečil in goltal z vso slastjo lačnega ujetnika, ki že dolgo ni videl jedi. Pa še med tem, ko je žrl, je nenadoma bolestno vzkriknil, da mi je šlo skozi srce. Videl sem le še, kako se je ubožec zvalil na tla, kako se je treslo v mrzlici malo telesce in so brcale male nožice. A le kratek je bil smrtni boj in — našega lisjčka ni bilo več na svetu.

Starka mu je bila prinesla zastrupljene vade.

Radivoj Slovenčev.



## Marija, mati ubogih.

(Slika iz življenja.)



tožno so peli zvonovi pri Sv. Križu. Po cesti, ožarjeni od solnčnega soja, se je vil žalosten izprevod. Zopet so nesli nekoga na kraj miru. Za krsto je stopala Ana.

Bliže in bliže k mali cerkvi so se pomikali pogrebci: Na bolj oddaljenem koncu pokopališča je bil izkopan grob. Tam se je ustavil mali izprevod. In izročili so materi zemlji, kar je njenega. — Pogrebci so se kmalu razšli. Le Ana še kleči ob materinem grobu in moči cvetlice, ki jih je položila na gomilo, z vročimi solzami. Zadnji solnčni žarki trepetajo na sklonjeni dekličini glavi, iz mesta sem priplavajo zvoki »Zdrave Marije«.

Ana se vzravna, za hip posluša božajoče zvoke in zopet moli, moli.

Pusto ji zevajo stene naproti, ko pride Ana domov. Zdajci nekdo potrka. *Gospodinja stopi v izbo.* »Ta teden si še lahko v stanovanju, drug teden pa mora biti soba prosta. Močna si dovolj, da lahko služiš za deklo. Lahko noč!« Zopet so se zaprla vrata in Ana je ostala sama, — sama s svojo brezmejno tužo. »Mamica, zakaj si me zapustila!« so drhtele njene ustnice. »Sedaj pa moram iti po širnem svetu kruha iskat. Oh, kako rada bi delala, samo da bi še smela obiskovati svojo ljubljeno šolo. Toda strte so vse moje nade, učiteljica ne bom nikdar.« Še hujše je zaplakalo ubogo dekle.

Bogato je razsipaval maj cvetje na zemljo. Tudi v mali samostanski kapelici na vrtu je vse cvetelo in dehtelo okrog kipa Brezmadežne. Solnčni žarki so sipali zlati soj na obličje majske Kraljice. Zdajci se začujejo koraki. Mlada sestra prihaja h kapelici. V rokah nosi šopek dehtečih šmarnic. Cvetje položi na klopico pred kapelico in sede. Vse življenje od materine smrti ji stopi živo pred oči. Kaj bi bilo iz nje, če se je ne bi bila takrat usmilila nje blaga učiteljica! Ravno na praznik Marijinega vnebovzvetja jo je srečala in ji razodela svojo skrivnost. Prosila je za njo, da bi bila sprejeta v samostan, kjer bo lahko nadaljevala svoje učenje. Kdo je bil srečnejši nego ona! Skoro ni mogla verjeti, ko je tri tedne pozneje, 8. septembra, sedela v vlaku in se peljala v samostan. Še vedno je čula besede svoje učiteljice: »Ne jaz, Marija ti je pomagala!« — Leta so potekala. Postala je učiteljica. Imela je delokrog, kakršnega si je želela vedno in vedno. Toda popolnoma srečna ni bila. Bolj in bolj jo je gnalo k Njej, ki jo je čuvala z dobrotno roko, k Materi Mariji. Na Veliki šmaren lanskega leta je postala iz nekdanje Ane — sestra Anunciata.

Mehka pesem slavčeva jo zbudi iz njenih misli. Zdaj vzame šmarnice in jih položi pred nebeško Devo. Solnčni žarki pa preprezajo z zlatimi nitmi sestro Anunciato, ki slavi Marijo, mater ubogih.

K.



## Basen.



z mehkega gnezda je padel še ves gol in komaj na glavi z mahom pokrit mladič. Padel je v blato poleg ceste in trepetal. Zeblo je revčka.

Kar pride pes, povoha in počasi lomasti proti golemu mladiču in mu pokaže vrsti ostrih zob. Še bolj je vztrepetal mladič; v tem hipu pa se zakadi prav pred pasjo gobec skrbna ptica, ljubeča mati negodnega mladiča. Kakor v jadu in strahu in v vsečujoči in varujoči materinski ljubezni razšopiri krila, da zavaruje svoje dete. Razšopiri krila in se zaganja proti psu, dokler ne obleži pod pasjo taco mrtva — umorila jo je ljubezen.

Kakor v spoštovanju se je umaknil pes in odšel svojo pot.

Kolika mora biti šele ljubezen človeške matere do svojega deteta! Ob takih prilikah človek začuti, da je ljubezen vez in pogoj vsega življenja.

Bogumil Gorenjko.



## Deklamovanke.

### 1. Kaznovani orel.

(Basen.)

Vsem ptičicam se orel roga  
in jim naposled to-le de:  
»Oj ptičice, perjad uboga,  
čemu ste le na svetu ve!?  
Zleteti nikdar ni po volji  
pod sinje, lepo vam nebo,  
posedate samo po polji,  
kjer zrna v hrano vam rasto.  
Ne gledate prav nič na mene,  
kako tja gori dvigam se,  
kjer veter jak oblake žene,  
kako za svet ne brižam se.

Tam, gledite, v višavi daljni  
teman li vidite oblak?  
Tja, tja se nihče še povzpel ni,  
tja prvi jaz preplovem zrak.«  
Tako je orel drz govoril,  
na ptičke vse prevzetno zroč,  
kot rekel je, je tudi storil.  
Ponosen ves na svojo moč —  
že blizu je dospel oblaka,  
a zdaj zabliska se močno —  
ubit predrzni orel, iz zraka  
pred ptice pade na zemljo!

Lucijan.

### 2. Kraljevič Marko in mati.

Kraljič Marko kliče svoje slugé:  
»Verni moji slugé, pripeljite  
urno mi iz hleva šarca konja!  
Napijite ga z rdečim vinom,  
z zlato ga pokrijte risovino,  
da pojaham v Urvino planino!  
Ti pa Bogosave, verni sluga,  
mi prinesi sabljo damaščanko  
in pa kalpak\* z orlovim peresom!«

Šli so kraljeviča verni slugé,  
izpolnili Markovo povelje — — —

Pa iz hrama stopi mati siva,  
mati siva Jevrosima majka,  
pa ga prosi Jevrosima majka:  
»Sinko Marko, moje dete drago,  
oj ne jemlji mi s seboj orožja,  
oj odpaši sabljo damaščanko!  
Ti si v bojih se krvi privadil,  
pa bi morda kri prelival danes.  
Ali danes je nedelja sveta,  
in se ne spodobi za junaka,  
da v nedeljo krvco bi prelival!«

\* Kalpak je kosmata kapa.

Pa ji odgovarja sinko Marko:  
 »Teško te ubogati je, majka,  
 a še težje te je razžaliti.  
 Teško je junaku brez orožja;  
 a ker ti veliš mi, draga majka,  
 naj doma ostane vse orožje!«

Pa odpaše sabljo damaščanko,  
 pa zajaše Marko šarca konja.  
 Kakor lahka ptica zdirja šarec  
 tjakaj v širono Urvino planino.  
 — — — — —

Kaj je tamkaj v Urvini planini?  
 Je-li snežec, je meglica bela?  
 Ni to snežec, ni meglica bela.  
 Da je snežec, bil bi skopnel zdavnaj,  
 da meglica, bila bi odplula.  
 Toda to je vila posestrima,  
 ki kraljiča Marka nagovarja:  
 »Blagor tebi, pobratime Marko,  
 blagor ti, da si ubogal majko,  
 da doma si pustil vse orožje,  
 ker je nespodobno za junaka,  
 da v nedeljo krvco bi prelival.«

Bogumil Gorenjko.



## Rožnik.

### Ob procesiji.

Zazvonili so zvonovi  
 tak slovesno, veličastno,  
 tak veselo, miloglasno,  
 kakor še nikdar:

z vrči zlatimi  
 in zalivajo  
 mlade rožice  
 in prepevajo  
 rajske pesmice . . .

Čez polje  
 Kristus gre,  
 blagoslavlja plan,  
 polje, vrt, ravan . . .  
 Ž Njim gredo  
 zlati angelci

To zvonili so zvonovi  
 tam v zažorski tihí vasi,  
 tak slovesno, tak počasi,  
 kakor še nikdar . . .

### Kresna.

Sveti Janez, pridi k nam,  
 cvetja poln je mladí gaj,  
 trata lepa je kot raj,  
 sveti Janez, pridi k nam!

Deca čaka te težko,  
 da te spremi v senčni les;  
 da na čast zažge ti kres,  
 deca čaka že težko.

Sveti Janez, pridi k nam,  
 nate čaka slednji krov,  
 da prineseš blagoslov;  
 sveti Janez, pridi k nam!

### Kresnice.

Kresnice letajo po tratah . . .  
 Oj, saj kresnice niso to,  
 to so le zlate iskricice!

Ko angelci zažigali  
 neba so zlate zvezdice,  
 utrnile so se iskricice  
 in pale so na zemljičo,  
 pa zdaj po tratah svetijo.

Oj, saj kresnice niso to,  
 to so le božje iskricice,  
 z neba so pale na zemljo!

Bogumil Gorenjko.





## Listje in cvetje



### Modrost v pogovorih domačih in tujih.

#### Črepinja.

Po črepinjah se spozna pisker, po strnišču žito. — Na črepinjah se vidi, kakšen (kaj) je bil lonec. (Iz del, dobrih ali slabih, se sodi značaj človekov še po smrti. Razvaline kažejo slavo prednikov.)

Črepinje kažejo, da je lonec razdrapan. (Razne nadležnosti: slabi zobje, slabe oči, gluha ušesa, slabotne noge itd. kažejo, da se že starčku bliža konec.)

Črepinje se povsod (v vsakem kraju) nahajajo. (Vse na svetu je minljivo.)

Črepinje nimajo zvonkega glasu. (Oslablost telesa po bolezni ali starosti se še posebno razodeva v govorjenju ali petju.)

**Reki:** Kdo bo črepinje krpal? (Tako se reče onemu, ki popravlja reči, ki se ne dajo več dobro popraviti.)

Črepinje krpa (veže). (Opravlja prazno delo.)

Ima rada črepinje. (Pobije veliko posode.)

#### Črešnje.

Veliko črešenj odpade, preden dozore. (Enako je v človeški družbi.)

Če so črešnje zrele, ni treba vrabcem pošiljati vabil. — Kako diše črešnje, vprašaj otroke in vrabce. (Strokovnjak naj sodi.)

Najboljše črešnje zobljejo ptički. (Ali bi ne bilo neumno, ko bi obrali najslabše? Zakaj bi si ne izbiral, kdor si lahko.)

Kdor hoče zobati dobre črešnje, mora visoko plezati. — Lepše črešnje rasto na koncu vej. — Po zrele črešnje radi visoko plezamo. — Črešnje jesti je prijetno, a na drevo plezati je nevarno. (Do višjih in boljših služb je naporna pot, a hvaležna.)

Kdor rad črešnje je, se kmalu navadi plezati. (Kar kdo posebno želi, za to si kmalu poskrbi potrebnih sredstev.)

Kjer govore, da je veliko črešenj, prinesi s seboj majhen košek. (V dvojnem smislu:

ljudje več govore, kot je res, ali pa: pride jih toliko tja, da hitro vse pobero.)

Ukradene črešnje so sladke. (Izprience mika, kar je prepovedano, n. pr. slabe knjige.)

Takrat jej črešnje, kadar so. (Porabi vselej pravi trenutek.)

Pusti, da črešnje dozoriyo. (Vsaka reč ob svojem času.)

Z velikimi gospodi ni dobro črešenj zobati. — Kdor z gospodo črešnje zoblje, ostanejo mu repi (peclji).

**Reki:** Črešnje pojesti, Bogu pa peclje darovati. (Najboljša leta svetu, Bogu pa ostanek!?)

Zna več kot črešnje zobati. (Prebrisan je.)

Z njim ni dobro zobati črešenj, ker šteje pečke.

### Rešitev računске naloge št. 5.

1	20	5	10
10	5	20	1
20	1	10	5
5	10	1	20

Prav so rešili: Porekar Viktor in Ciril, učenca na Humu pri Ormožu; Urankar Franica, Divjak Franica, Kovčec Marica, učenke IV. razr. pri Sv. Juriju ob Taboru; Balaškovič Anica v Župetincih pri Sv. Antonu v Slovenskih goricah.

### Odgovor na šaljivo vprašanje št. 5.

#### Dediči nebeškega kraljestva.

Prav so odgovorili: Vazaš Tonika, Kovačič Lojzika, Slekovec Anika, Štravs Mici in Javševac Zofika, učenke V. razreda pri Svetem Križu pri Ljutomeru; Špindler Franc, Slavič Franc, Klemenčič Jakob, Tkalec Ivan, Magdič Franc, Sunčič Alojzij, Ostrc Alojzij, Skorjanec Anton, Prelog Janez, Kosi Alojzij, Žabota Franc, Žalar Alojzij in Loparnik A., učenci V. razreda pri Sv. Križu na Murskem polju.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5-20 K, za pol leta 2-60 K. — Uredništvo in upravnništvo Sv. Petra cesta št. 78 v Ljubljani.